

Nr 248

Av fru **Segerstedt Wiberg** och herr **Tistad**, *angående principerna för export av krigsmateriel.*

(Lika lydande med motion nr 286 i Andra kammaren)

De principer som gäller för svensk export av krigsmateriel klargjordes av statsminister Tage Erlander i ett uttalande den 25 april 1956 i första kammaren.

I svaret sades bl. a.:

Svenska regeringen har i allmänhet tillämpat principen att över huvud vägra licenser till stater, som för tillfället är invecklade i akuta internationella konflikter, eller i vilka inbördeskrig är rådande eller där internationella konflikter eller det interna läget är så hotande, att fara för oroligheter eller krig föreligger. Någon skillnad har sålunda inte gjorts mellan den ena eller andra sidan i ett konfliktläge vid prövning av licensansökningar.

I svaret liksom vid senare tillfällen har från regeringens sida påpekats att den politik som Sverige tillämpar i fråga om vapenexport är restriktivare än den som allmänt följes. Detta torde vara korrekt. Sverige deltar på intet vis i den skrupelfria försäljning av vapen som just nu bland annat pågår till Nigeria och Biafra.

Det torde även vara korrekt att säga att det i praktiken visat sig vara svårt att följa den linje som statsministern utstakade 1956. I varje fall har den tolkats på olika sätt, vilket framgår av de uttalanden som gjorts av konstitutionsutskottet i dechargememorialen efter 1956.

År 1961 underströk utskottet enhälligt vikten av att tillstånd icke meddelas för utförsel av sådan krigsmateriel som kunde tänkas komma till militärt bruk eller därmed jämförlig användning till länder vilka vore invecklade i eller hotade av internationell eller intern konflikt (mem. nr 15: 1961).

År 1963 framfördes reservationsvis en anmärkning av Bertil von Friesen och Ingrid Segerstedt Wiberg med anledning av att tillstånd givits ett företag att utföra krigsmateriel till viss utomeuropeisk stat vilken varit inblandad i gränskonflikt med närbeläget land. (Denna gång gällde det fullföljandet av kontraktsevenliga leveranser till Indien trots den dåvarande konflikten mellan Indien och Pakistan.) (Mem. nr 9: 1963.) Följande år protesterade i en reservation herrar Källqvist, von Friesen, Hamrin och fru Ingrid Segerstedt Wiberg mot export till Indien och Pakistan trots mot-

sättningarna angående kashmirområdet. Reservationen gällde även export till Portugal. Reservanterna hänvisade i reservationen till Säkerhetsrådets resolution i juli 1963, vari alla stater uppmanades att ej ge Portugal sådan hjälp som kunde underlätta dess undertryckningsåtgärder i Afrika eller förse Portugal med krigsmateriel som kunde användas där (mem. nr 12: 1964).

Då tillstånd medgivits hade dessa baserats på kungörelsen av 1949 angående förbud mot utförsel från riket av krigsmateriel. Efter att en följd av år ha granskat den av vederbörande statsråd medgivna exporten förklarade utskottet 1965 »att förteckningen över krigsmateriel inte i alla avseenden är otvetydig». Det ifrågasatte »om inte tiden är mogen för en allmän översyn av förteckningen».

En översyn företogs också och ledde till ändringar i kungörelsen.

Ändringarna medförde en klarare överblick över vad som borde betraktas som krigsmateriel, även om det moderna kriget gör det omöjligt att uppnå en klar gränsdragning mellan materiel för civilt bruk och för krigsbruk.

Uppenbart är att fortfarande råder ovisshet om hur statsministerns uttalande av 1956 skall tolkas.

I höstas förklarade sålunda handelsminister Gunnar Lange i en interpellationsdebatt i andra kammaren den 28 november:

Jag har också i mitt svar påpekat att försäljningen till Sydamerika har mycket ringa omfattning. Medan vår totala krigsmaterielexport håller sig vid omkring 130 miljoner kronor om året uppgår den sammanlagda exporten till Latinamerika till väsentligt mindre än 10 miljoner kronor. I nuvarande läge ser jag inte någon anledning att avslå en eventuell ansökan från t. ex. Argentina eller Brasilien.

Uttalandet vållade en rad protester. Dessa i sin tur föranledde herr Lange att i ett särskilt uttalande den 3 december 1968 förklara:

Den restriktivitet som tillämpningen av dessa principer kräver (Statsministerns uttalande av 1956) har under åren skärpts. Vid prövning av licensansökningar har ett växande antal diktaturstater undantagits från export. De aktuella opinionsyttringarna understryker att det kan finnas skäl för en ännu hårdare begränsning av ländervalet. Regeringen är beredd att vidtaga en sådan. Liksom hittills kommer licensansökningarna att prövas med hänsyn till förhållandena i varje särskilt fall.

Av svaret framgår att regeringen anser att de principer som enligt 1956 års uttalande skall gälla inte är mer strikta än att de kan medge olika tolkningar vid skilda tidpunkter. Tolkningarna blir enligt statsrådet Langes uttalande beroende av opinionsyttringen i Sverige. Det är dock orimligt begära att den som står för sådana yttringar skall vara väl orienterad i alla skiften på det utrikespolitiska planet. Samtidigt är det önskvärt att det bakom de principer som dras upp finns en bred folkopinion och att principerna ges en så klar utformning att de förstås av landets majoritet.

Uppenbart är därför att en översyn och åtstramning av principerna erfordras. Granskningen av tillämpningen sker inom konstitutionsutskottet och utformningen av principerna borde även ske med stöd av en bred parlamentarisk representation. Därvid borde beaktas huruvida en export kan anses vara oundgängligen nödvändig med hänsyn till landets egen försörjning med inhemsk krigsmateriel. Även om det inte är realistiskt räkna med att landets egen tillverkning skall minska i nämnvärd omfattning under den närmaste framtiden bör samtidigt utredas i vad mån en omläggning av krigsmaterielindustrin kan göras därhän att behovet av export minskas utan att arbetslöshet uppstår eller risk för att Sverige vid en avspärning inte blir i stånd att vara självförsörjande i fråga om det försvar landets majoritet önskar upprätthålla. Samtidigt är det angeläget att Sverige fortsätter sin medverkan i nedrustningssträvandena inom FN:s ram.

Ett rimligt krav är också att man begränsar exporten så att den inte når stridande parter i en konflikt till vars biläggande svenska regeringen sagt sig önska medverka. Här kan nämnas att enligt uppgifter i pressen — som inte dementerats — har svenska vapen använts i kriget mellan Nigeria och utbrytarregimen i Biafra. Det är möjligt att dessa och andra vapen tillverkats på licens, men det kan också tänkas att de reexporterats. Möjligheten att hejda försäljningar av denna typ bör under alla omständigheter undersökas.

En väg att förhindra att svensk krigsmateriel kommer till användning i konflikter mellan u-länder eller i områden där läget är så instabilt att konflikter hastigt kan flamma upp skulle vara att tillåta export endast till de nordiska staterna. Denna export borde i så fall åtföljas av ett förbud för reexport.

Med stöd av ovanstående hemställes,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om tillsättandet av en parlamentarisk utredning för att utforma efter vilka principer och i vilken omfattning svensk export av krigsmateriel skall tillåtas.

Stockholm den 24 januari 1969

Ingrid Segerstedt Wiberg (fp)

Eskil Tistad (fp)
